

**BUDAPESTI KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI ÉS ÁLLAMIGAZGATÁSI
EGYETEM**

**A versenyképesség biztosításának új minőségi dimenziója az
élelmiszergazdaságban EU csatlakozásunk szempontjából**

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Pallóné dr. Kisérdi Imola

Budapest

2003

A doktori iskola

megnevezése: Tájépítészet és Döntéstámogató rendszerek

tudományága: Multidiszciplináris agrártudományok
(Gazdálkodás- és szervezéstudományok)

vezetője: Dr. Harnos Zsolt
tanszékvezető egyetemi tanár, MHAS
BKÁE, Kertészettudományi Kar,
Matematika - Informatika Tanszék

Témavezető: Dr. Hajdu Istvánné
tanszékvezető egyetemi tanár, CSc
BKÁE, Élelmiszertudományi Kar,
Élelmiszeripari Gazdaságtan Tanszék

1. A munka előzményei, a kitűzött célok

Magyarország csatlakozása az Európai Unióhoz nagy kihívást jelent a magyar élelmiszergazdaság számára. Ennek a kihívásnak kiváló és különleges minőségű termékeinkkel felelhetünk meg. A piaci versenyképesség fokozása érdekében ezért egyre inkább előtérbe kerül a **különleges minőséget garantáló védjegyek és földrajzi árujelzők** alkalmazása. A csatlakozásra való felkészülés folyamatában fontos az élelmiszergazdaság szereplőivel megismertetni a versenyképesség növelésének ezeket az EU konform és hatékony marketing eszközeit, és megfelelő támogatási rendszer kiépítésével ösztönözni alkalmazásukat.

Kutatómunkám kereteinek meghatározása során a hagyományos és tájjellegű termékek versenyképességének – európai uniós csatlakozásunk szempontjából meghatározó - két alapvető tényezőjét vettem figyelembe:

- Az Európai Unió közös agrár- és vidékfejlesztési politikájának hosszú távú célkitűzéseit.
- Magyarország csatlakozásra való felkészülési stratégiáját.

Az Európai Unió AGENDA 2000 dokumentumában a jövőbeni célkitűzések között nagy hangsúlyt kap a **vidék fenntartható fejlesztése** a földrajzi helyhez vagy hagyományos termelési módhoz köthető termékek előállításának és értékesítésének támogatása által. Csatlakozási stratégiánk egyik kiemelt feladata **az eredetvédelmi és hagyományos különleges tulajdonság tanúsítási rendszerek alkalmazása** Magyarországon. 1998-ban a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium (FVM) és Magyar Közösségi Agrármarketing Centruma (AMC) országos programot indított el az Európai Unió közösségi kezdeményezéséhez, az Euroterroirs (Európa vidékei) programjához kapcsolódva. A Magyarországon „HAGYOMÁNYOK – ÍZEK – RÉGIÓK” (HÍR) nevet viselő programmal az volt a célunk, hogy feltárjuk azoknak a hagyományos és tájjellegű mezőgazdasági termékeknek és élelmiszereknek a széles körét, amelyek esélyesek lehetnek a csatlakozás után az eredetvédelemre, vagy a hagyományos különleges tulajdonság tanúsítására az Európai Unióban.

Kutatómunkám során a következő fő feladatok megoldását tűztem ki célul:

1. Az eredetvédelmi és hagyományos különleges tulajdonság tanúsítási rendszerek átültetése a magyar gyakorlatba:

- Az eredetvédelmi és hagyományos különleges tulajdonság tanúsítási rendszerek és terméklisták tanulmányozása az EU-ban.
- Az európai eredetvédelmi és hagyományos különleges tulajdonság tanúsítási rendszerek hazai alkalmazási lehetőségeinek, előnyeinek feltárása.
- Javaslat készítése a nemzeti eredetvédelmi és hagyományos tulajdonság tanúsítási rendszerek kialakítására Magyarországon.

2. A Hagyományos és Tájjellegű Élelmiszerek Gyűjteményének (továbbiakban: HÍR gyűjtemény) létrehozására irányuló program kidolgozása keretében:

- A gyűjteménybe kerülés követelményrendszerének kidolgozása az európai gyűjtemény kritériumrendszerének és a magyar sajátosságoknak a figyelembevételével.
- A gyűjtemény termékcsoportjainak kialakítása az európai gyűjtemény rendszerének és a magyar specialitásoknak a figyelembevételével.
- Az összes élelmiszerágazatra és az ország minden régiójára kiterjedő gyűjtőmunka módszerének meghatározása, különös tekintettel a kutatás multidiszciplináris jellegére és a szakemberek nagy számára.

3. Végül a kutatási program harmadik részében a HÍR gyűjtemény hasznosítási lehetőségeinek feltárása:

- A hagyományos és tájjellegű termékek ismertségének vizsgálata a fogyasztók körében
- A létrehozott gyűjtemény termékeinek megfeleltetése az eredetvédelmi rendszer követelményeinek.
- A gyűjtemény komplex hasznosítási programjának kidolgozása.

2. Anyag és módszer

- Kutatómunkám során tanulmányoztam az élelmiszerek minőségi előírásaival foglalkozó EU előírások széles körét, majd alkalmazásuk tapasztalatait az Európai Unió tagállamaiban.
- Kiemelten foglalkoztam a különleges magyar élelmiszerekre alkalmazható előírásokkal, tekintettel a termékek kiemelkedően fontos szerepére a magyar exportban és versenyképességük biztosítására csatlakozásunk szempontjából.
- A későbbiekben áttekintettem a témában megjelent hazai jogszabályokat, összehasonlítva az EU előírásokkal.
- A hagyományos és tájjellegű élelmiszerek összegyűjtésére irányuló hazai program előkészítéséhez megvizsgáltam az európai gyűjtemény mintájául szolgáló francia gyűjtőmunka módszertanát, kritériumrendszerét, továbbá összevettem azt a brit gyűjteménnyel.
- Részletes elemzésnek vettem alá a kétéves gyűjtőmunka eredményeként létrejött 300 hagyományos és tájjellegű élelmiszer termék-leírását tartalmazó HÍR gyűjteményt ágazati és régiós szempontból.
- A gyűjteményből kiválasztottuk a gomolyát, mint hagyományos módszerrel előállított, régióhoz köthető terméket és e termékkel - mint a gyűjtemény reprezentatív termékével - kapcsolatban részletesen vizsgáltuk a fogyasztók körében a termék ismertségét.
- Az EU eredetvédelmi követelményeinek való megfeleltetés vizsgálatát 11 zöldség-gyümölcs termékre koncentráltuk.
- Végül a gyűjtemény hasznosítási programjának kidolgozásához az EU támogatási rendszerét vizsgáltam meg.

A kutatás során a kitűzött célok megvalósításához a következő **módszereket** választottam:

- A kutatómunka elméleti szakaszában, a **szakirodalmi feldolgozás** keretében a korszerű nemzetközi és hazai tapasztalatok és kutatási eredmények széleskörű feldolgozása valósult meg.
- A kutatómunka első szakaszában folyt a vonatkozó EU jogszabályok **jogi hatáselemzése**, amely a mezőgazdasági termékek és élelmiszerek eredetvédelmének

és hagyományos különleges tulajdonságának jogi és intézményi kereteinek feltárására irányult. Ez a kérdéskör megkövetelte az élelmiszerek minőségi előírásaival foglalkozó EU előírások széles körének megismerését, majd alkalmazásuk tapasztalatainak összegezését az Európai Unió tagállamaiban.

- A jogi hatáselemzés során szerzett tapasztalatok és ismeretek nyomán a későbbiekben **kritikai elemzést végeztem** a megjelent hazai jogszabályok és az EU előírások között abból a szempontból, hogy a hazai jogszabályok mennyiben felelnek meg az EU szabályozásnak, és képesek-e biztosítani a magyar termékek eredetvédelmét és hagyományosan különleges tulajdonságuk tanúsítását. Ez az elemzés tulajdonképpen az EU jogszabályok hazai alkalmazásával kapcsolatos további kutatási feladatok feltárására irányult.
- A kutatási program keretében több külföldi tanulmányút során volt lehetőségem a jogszabályok gyakorlati alkalmazásának **tanulmányozására** az Európai Unió tagországaiban.
- A hagyományos és tájjellegű élelmiszerek összegyűjtésére irányuló hazai program előkészítéséhez **összehasonlító elemzést végeztem** a már meglévő gyűjtemények (francia, brit, német, stb.) között, amely elemzések közül a munka során a francia és a brit tapasztalatok bizonyultak a leginkább hasznosíthatónak. A vizsgálat és az összehasonlítás során elsősorban a gyűjtőmunka módszertanát, kritériumrendszerét igyekeztem feltárni.

Az elméleti előkészítő munka nyomán nyilvánvalóvá vált, hogy a magyarországi hagyományos és tájjellegű élelmiszerek összegyűjtése, a gyűjtemény komplex jellege miatt, csak több fordulóban és különböző kutatási módszer alkalmazásával valósítható meg.

- A **brain storming** módszerét a gyűjtőmunkát előkészítő szakaszában alkalmaztam. 1998. júniusában és júliusában **szakmai szemináriumokat** szerveztem, amelyeken több mint 120 szakember vett részt. A szakemberek széles körére kiterjedő és intenzív brain storming eredményeképpen körvonalazódott a gyűjtemény várható nagyságrendje, hogy a program eredményeként legalább 300-400 tájjellegű, hagyományos élelmiszerből álló magyar gyűjtemény létrejöttére számítottunk.
- A termékjavaslatok összegyűjtésére **a szakértői vélemények kérdőíves begyűjtésének módszerét** alkalmaztam. Ez a módszer lehetővé tette a termékjavaslatok olyan jellegű csoportosítását és feldolgozását is, ami a későbbiek

során az adatbázis kialakítását és a könnyebb adatkezelést megkönnyítette. A munka során - az adatbázis későbbi könnyen kezelhetősége érdekében - egyszerűsített kérdőívet készítettem.

- A gyűjtemény összeállítása volt a gyűjtőmunka legnehezebb, legkomolyabb, elmélyült szakmai munkát igénylő szakasza. Megvalósításához a **szakértői megkérdezés módszerét** választottam (**Delphi módszer**). Ez a szakértői véleményeket több fordulóban begyűjtő módszer a termékleírások összegyűjtésére kiválóan megfelelt, mert a visszacsatolási lehetőség révén biztosította az összegyűjtött anyag szűrését, finomítását. Az elkészült termékleírásokat a Tudományos Bizottság tudományos (ágazati és történeti szempontból) értékelt. További szűréseket végzett az előzetes termékleírásban foglaltak alapján a követelményrendszernek való megfeleltetéssel. Ezután került sor a szűrés után fennmaradó termékleírások véglegesítésére, különös tekintettel az európai gyűjtemény kritériumrendszerének való megfeleltetésre.
- A kétéves gyűjtőmunka eredményeként létrejött HÍR gyűjtemény ágazati és régiós megoszlását részletes **elemzésnek** vettem alá ipar-és agrártörténeti szempontból.
- A HÍR gyűjtemény termékeinek hasznosítása nagymértékben függ azok ismertségétől a fogyasztók körében. Ennek vizsgálatára a gomolyát választottuk, részletesen vizsgáltuk a fogyasztók körében a termék ismertségét, a fogyasztói magatartást, valamint azt, hogy a sajtufogyasztási szokások mennyire változtathatók a hagyományos termékek javára. A vizsgálatához a **kóstoltatással** egybekötött **fogyasztói kérdőíves felmérés** módszerét alkalmaztuk. A kérdőív kvantitatív jellegű, 16 zárt valamint 1 nyitott kérdést tartalmazott. A kérdőív kérdéseinek összeállítása tölcsértechnikával történt.
- A kérdőívben feltett kérdésekre adott válaszok értékeléséhez **többváltozós matematikai-statisztikai módszert, faktoranalízis** alkalmaztunk, amely alkalmas a változók közötti kölcsönös összefüggésen alapuló kapcsolatrendszer vizsgálatára. A faktorok számának meghatározása sajátérték alapján történt. Mivel a sajátérték a faktorhoz kapcsolódó variancia nagyságát fejezi ki, csak azok a faktorok kerültek a modellbe, amelyek sajátértéke nagyobb, mint egy. A faktorok nehezen értelmezhetőek voltak, mert több faktornak is magas faktorsúlya volt ugyanazon változóval, ezért ortogonális forgatást alkalmaztunk, ezen belül varimax eljárást. A

faktoranalízis elvégzéséhez az SPSS 10.0 számítógépes programcsomagot használtunk.

A kutatómunka befejező szakaszában, a HÍR gyűjtemény termékeiből azok kiválasztása történt, melyek alkalmasak lehetnek csatlakozásunk után az európai eredetvédelemre. A vizsgálatokat a mezőgazdasági szektorok fejlesztéséről és a minőségi termékek ösztönzéséről szóló magyar-francia tárcaközi együttműködés keretében francia és magyar szakemberek bevonásával végeztük, melynek során összesen 65 szakember megkérdezésére került sor.

- Szakértői konzultációval történt a vizsgálandó termékek körének meghatározása.
- Helyszíni **mélyinterjúkkal** a termelők képviselőitől adatgyűjtés folyt a termékek jellemzőiről.
- Az eredetvédelem szempontjából fontos jellemzők értékeléséhez a **szakértői pontozásos módszert** használtuk. A pontozással értékelt jellemzők (3P) a következők voltak: az éghajlat és talaj, a szakértelem, a hagyomány és a közismertség, ami elsősorban magát a terméket (Product) jellemzi, továbbá termelési mód, az ár és a piac, ami a termék előállításra (Production), és végül a termelői szerveződés léte és a minőségi jel megszerzése iránti motiváltság, ami a termelőre (Producer) jellemző. Az adható pontszámok 1-től (kedvezőtlen) 5-ig (nagyon kedvező) terjedtek. A 11 termékre vonatkozó pontozásos kérdőívet 5 francia és 5 magyar szakértő töltötte ki. A pontozásos módszerrel kapott eredmények alapján választottuk ki azokat a termékeket, amelyek európai szintű eredetvédelemre alkalmasak.
- Az eredetvédelemre megfelelőnek talált termékek megvalósíthatósági tanulmányának elkészítése **SWOT elemzés** segítségével történt. A helyzetfeltáró módszerek közül az egyik leggyakrabban alkalmazott eljárás a SWOT-elemzés, amely az erősségek, gyengeségek, veszélyek és lehetőségek kategóriáiba rendezi a vizsgált termék legfontosabb jellemzőit. Ezek a kategóriák pedig nagyon jól harmonizálnak a helyzetfeltáráshoz és a kitérés irányok meghatározásához szükséges stratégiai tervezés főbb lépéseivel, ami lehetővé tette a stratégiai javaslatok megfogalmazását. Nagy előnye, hogy képes kezelni különböző szakterületek képviselőinek együttműködését, a multidiszciplinaritást.

3. Kutatási eredmények

1. Az EU eredetvédelmi és különleges tulajdonság tanúsítási rendszerének jogi hatáselemzése alapján megállapítottam, hogy ezek a rendeletek a különleges élelmiszerek ellenőrzésének új rendszerét alakítják ki a fogyasztók és az előállítók érdekeinek védelmében. A rendeletek hatálya alá tartozó termékeket alávetik a termékleírásban rögzített követelményeknek való **megfelelés vizsgálatának**, ezáltal **minőségi garanciát nyújtanak a fogyasztók számára a termékek hitelességéről**. Az előállítók számára jogi védelmet nyújtanak a tisztességtelen piaci eszközök alkalmazóival szemben.

2. Az eredetjelzett termékekre vonatkozó kutatási eredmények elemzése alapján **szoros összefüggést találtam a termék minősége és eredete között**. Az eredetjelzett termékek különleges minősége az adott földrajzi környezet sajátos természeti és emberi tényezőinek köszönhető (humán know-how).

3. A hagyományosan különleges tulajdonság az élelmiszerhez az előállítás során felhasznált hagyományos nyersanyagból, hagyományos technológiából és összetételből eredő tulajdonság. A minőségi különbség a szokványos termékkel szemben tehát a **speciális előállítási módban** (szakmai know-how) rejlik.

4. A helyi jellegzetességű termékek esetében a két definíciót igen nehéz elválasztani egymástól, helyesebb a **hagyományos és tájjellegű** kifejezést használni. Ez a fogalomrendszer kifejezi a helyi közösségekben kialakult (tájjelleg) gyártási ismeretek (helyi know-how) és gyakorlat hosszú időn, generációkon keresztül történő továbbadását (hagyomány). A hagyományos és tájjellegű termékek minőségének tehát **időbeli** (történetiség) és **térbeli** (földrajzi helyhez kötődés) **dimenziója** is van. Továbbá mind a horizontális, mind a vertikális differenciálásnak jelentős **kulturális** vetülete van, hiszen a hagyomány a helyi közösségek életéhez kötődve egy kultúrának is a kifejeződése.

5. Elméleti kutatási eredményeim alapján a hagyományos és tájjellegű termékek különleges minőségét a következőképpen definiáltam: **A hagyományos és tájjellegű élelmiszerek különleges minősége a termék előállításához kötődő hagyományoknak, tájnak és történetnek a termékben való kifejeződése.**

6. A felmérés eredménye szerint **a fogyasztók meghatározó szerepet tulajdonítottak a hagyományos és tájjellegű termékek esetében az idődimenzióknak és a helydimenzióknak**. A

fogyasztók teljes mértékben egyetértettek a HÍR gyűjteménynek, mint kulturális örökségünk részének létjogosultságával, ami mutatta a **kulturális dimenzió kiemelkedő szerepét**.

7. Tekintettel a kutatás multidiszciplináris jellegére, a program kezdetén meghatároztam azt a szervezeti struktúrát (Nemzeti Tanács, Tudományos Bizottság, HÍR Titkárság), amely megfelelő intézményi keretet biztosított a gyűjtőmunka megvalósításához.

8. A HÍR gyűjteményben szereplő termékek eredetvédelmének megvalósíthatóságára irányuló vizsgálatok eredménye szerint a termékek közül – megfelelő szakmai szűrés után – számos terméknek lehet esélye a nemzeti, majd az EU csatlakozás után az európai szintű oltalomra is.

9. Az EU csatlakozásunkkal megnyíló támogatási lehetőségek számbavétele után, azok hatékony felhasználására való felkészülésünk érdekében, stratégiai tervet dolgoztam ki a termékek komplex hasznosítására.

10. Az összes élelmiszerágazatra és az ország minden régiójára kiterjedő gyűjtőmunka eredményességének biztosítására a megfelelő módszereket adaptáltam (ötletbörze, szakértői kérdőíves megkérdezés és Delphi módszer) és ezeket a gyűjtés folyamatában célszerűen alkalmaztam.

3. 1. Új kutatási eredmények

1. Magyarországon elsőként tanulmányoztam és publikáltam az eredetvédelem és a hagyományos különleges tulajdonság tanúsításának EK szabályozását és tártam fel hazai alkalmazási lehetőségeit és előnyeit.

2. A vonatkozó külföldi szakirodalom feltáró elemzése után meghatároztam a hagyományos és tájjellegű élelmiszerek különleges minőségét, mint új minőségi dimenziót a versenyképesség biztosítása szempontjából.

3. A hagyományos és tájjellegű élelmiszerek definíciójára alapozva került meghatározásra a gyűjteménybe kerülés követelményrendszere. A követelményrendszer értelmében a listára kerülhetett minden olyan mezőgazdasági termék és élelmiszer, amelyet hagyományos módon állítanak elő, egy adott tájegységhez köthető módon, történelmi múltja van, ugyanakkor ma is létező, az adott térségben ismert és forgalmazott termék.

4. A hagyományos és tájjellegű termékek tudományos alapokon álló országos szintű összegyűjtésével, továbbá régiónkénti és ágazatonkénti rendszerezésével korábban nem foglalkoztak Magyarországon, ezért újszerű feladat volt a program szervezeti struktúrájának létrehozása. Az összes élelmiszerágazatra és az ország minden régiójára kiterjedő

gyűjtőmunka eredményes megvalósítását a munka során alkalmazott változatos kutatási módszerek (ötletbörze, szakértői kérdőívek, Delphi módszer) adaptálása és célszerű alkalmazása tette lehetővé.

5. A faktoranalízis eredménye szerint a fogyasztók az érzékelhető tulajdonságok mellett a termék eredetét és hagyományos jellegét is fontos szempontnak tekintik gomolyasajt vásárláskor (presztízs előnyök).

6. Az eredetvédelem megvalósíthatóságának vizsgálata során a SWOT analízis eredménye alapján megállapítható, hogy a hajdúsági torma vizsgált jellemzői kielégítik az eredetvédelem terméket, termelőt és termelést érintő követelményeit. A hajdúsági torma esetében a termék gyengesége, hogy a hazai fogyasztók kevésbé ismerik. A vecsési káposzta SWOT analízise alapján is kedvezőnek ítéltetők a termék eredetvédelmi esélyei, viszont a termelői összefogás gyenge a földrajzi árujelző megszerzéséhez.

7. A gyűjteménybe került 300 hagyományos és tájjellegű termék komplex (gazdasági, oktatási-kutatási célú) hasznosítási programjának és a hozzá kapcsolódó EU és WTO konform támogatási rendszerek kidolgozása élelmiszergazdaságunk EU csatlakozásra való felkészülésének időszakában igen időszerű feladat volt. Ezáltal biztosítható, hogy elnevezésük jogi védelmet, előállításuk és értékesítésük pedig támogatást élvezzen az Európai Unióban a csatlakozást követően.

4. Következtetések és javaslatok

1. Az európai eredetvédelmi és különleges tulajdonság tanúsítási rendszer hazai alkalmazási lehetőségeinek, előnyeinek feltárása során megállapítottam, hogy **a rendszerek hazai bevezetése biztosítaná a magyar termékek jogi védelmét** az EU egységes belső piacán a hamisításoktól és más tisztességtelen piaci eszközök alkalmazásától. Termékeink elnevezéseinek **az Európai Bizottság által elfogadott listára kerülése pedig jelentős marketing értékkel bírna** és hozzájárulna hagyományos termékeink **versenyképességének növeléséhez**. Ezért javasoltam a rendszer minél gyorsabb bevezetését Magyarországon, valamint az olyan hazai termékek listájának összeállítását, amelyek esélyesek lehetnek az EU listára kerülésre és minőségük alapján exportképesek.

2. Kiemelkedően fontos feladat a fogyasztókban a hagyományos és tájjellegű élelmiszerek különleges minőségének tudatosítása, a termékek ismertségének növelése és

versenyképességük fokozása érdekében. Ennek hatékony megvalósításához a közösségi marketing eszközeinek alkalmazását javasoltam.

3. A kérdőíves felmérés szerint a fogyasztók **fontos szerepet tulajdonítottak** a védjegy **használatának** is. A HÍR gyűjtemény termékeinek népszerűsítése érdekében ezért javasoltam a HÍR védjegy rendszer kiépítését a terméktanácsokkal együttműködve.

4. A földrajzi árujelzők és a „Garantáltan Hagyományos és Különleges” védjegy bejegyzések ösztönzésére EU és WTO konform **támogatási rendszer bevezetését javasoltam** a döntéshozók számára.

5. A SWOT elemzések alapján megállapítottam, hogy a termékpálya szereplőinek együttműködési készsége terén még jelentős hiányosságok mutatkoznak, ezért a termelői csoportosulások létrehozásához EU konform támogatási rendszer kiépítését javasoltam.

6. A termékek ismertségét növelése, piacra jutási lehetőségeik növelése érdekében szükséges a helyi és térségi szerveződések, klaszterek¹ létrehozásának ösztönzése.

Ezeket a javaslataimat a HÍR gyűjtemény komplex hasznosítási programjába beépítettem.

4. 1. Javaslataim a HÍR gyűjtemény hasznosítására

Az EU csatlakozás révén megnyíló támogatási lehetőségeket is figyelembe véve a HÍR gyűjtemény komplex hasznosítási programjának 3 fő stratégiai irányvonalát határoztam meg:

➤ **Hasznosítás a marketing eszközeivel**

Ez a feladat eredményesen a **közösségi marketing eszközeinek alkalmazásával** valósítható meg, ezért az AMC Kht. **stratégiai tervében kapjon kiemelt szerepet** – a Kiváló Magyar Élelmiszer (KMÉ) védjegy programja mellett - a HÍR gyűjtemény hasznosítási programjának megvalósítása, többek között:

- a HÍR gyűjtemény újbóli kiadása,
- idegen nyelvű kiadvány készítése (háromnyelvű multimédiás CD),
- a gyűjtemény bővítése régiós és határokon átnyúló regionális együttműködés keretében,
- a program eredményeinek bemutatása és hasznosításának elősegítése regionális konferenciák szervezésével,
- a gyűjtemény kiállításokon való megjelenítése,

¹ Klaszter: az egymással kölcsönösen összekapcsolódó társaságok, szervezetek, intézmények földrajzi koncentrációja (PORTER, 2000)

- a HÍR termékek értékesítés ösztönzése,
- a HÍR védjegy népszerűsítése.

➤ **Hasznosítás az iparjogvédelem eszközeivel**

A földrajzi árujelzők és védjegyek használata a piaci versenyképesség biztosításának fontos és támogatott eszköze az EU-ban, ezért alkalmazásukat EU és WTO konform támogatási rendszer bevezetésével is ösztönözni kell:

- Szakmai segítségnyújtás az előállítók részére a HÍR gyűjteményben szereplő termékek közül az eredetvédelemre alkalmas termékek kiválasztásához és az eljárás lefolytatásához.
- A „Garantáltan Hagyományos és Különleges” védjegy program beindítása (mintaprojekt: Stifolder, szikvíz).
- Támogatás bevezetése a földrajzi árujelzők bejegyeztetési díjának megtérítésére.
- Állami hozzájárulás a termékleírások elkészítéséhez szükséges szaktanácsadás költségeihez.
- A HÍR védjegy használatának kiszélesítése

➤ **Hasznosítás a vidékfejlesztési programokban**

Az Európai Unió vidékfejlesztési politikája keretében támogatást nyújt a tagállamoknak a minőségi termékek előállításának és értékesítésének támogatására, és a hozzájuk kapcsolódó tevékenységek (vendéglátás, falusi turizmus) folytatására. Ezeknek a tevékenységeknek a kibontakoztatása érdekében javasolható:

- A hagyományos és tájjellegű élelmiszerek előállításának és piacra jutásának elősegítése vissza nem térítendő támogatási rendszerben. A pályázati rendszer egyben segíti az EU-s vidékfejlesztési támogatások igénybevitelére való felkészülést.
- Termelői önszerveződések (termelői csoportok) létrehozását ösztönző támogatások bevezetése.
- A klaszterek létrehozásának támogatása interregionális programokban való részvétellel, együttműködve az EU tagállamaival.

4. 2. A kutatómunka folytatásának javasolt fő irányai

- A HÍR védjegy termékvédjegyként való bevezetésének előkészítése szakmai kérdőíves felméréssel.
- Az európai oltalomra alkalmas termékek kiválasztásának folytatása, francia-magyar együttműködés keretében, magyar és francia egyetemek bevonásával.
- Régió-imázs kutatás fogyasztói kérdőíves felméréssel a HÍR gyűjtemény marketing és kommunikációs stratégiájának továbbfejlesztéséhez.

5. Összegzés

A HÍR gyűjteményt tartalmazó könyv és az idén megjelent CD változata által széles körben ismertté válik Magyarország hagyományos és tájjellegű élelmiszer öröksége, amely EU csatlakozásunk időszakában különleges kincsként kezelendő. A hagyományos magyar élelmiszerek piaci versenyképessége jelentősen javítható a hagyományos és tájjellegű mezőgazdasági termékek és élelmiszerek gyűjteményének létrehozásával és a gyűjteménybe került termékek komplex hasznosítási programjának kidolgozásával.

Az Európai Unióban a hagyományos és tájjellegű termékek támogatására a Strukturális Alapokon belül külön támogatási fejezet áll rendelkezésre. A pályázati rendszerben megvalósuló támogatások igénybevételének alapvető feltétele, hogy a helyi jellegzetességű élelmiszer-feldolgozás megfeleljen az Európai Unió élelmiszerminőségi, élelmiszerbiztonsági és állatjóléti követelményeinek, melyek teljesítéséhez szintén támogatást lehet igénybe venni.

Az EU csatlakozás után rendelkezésre álló támogatási lehetőségek hatékony kihasználása elsősorban a termékpálya szereplőin múlik, de a kormányzatnak is fontos szerepe van a jogi, intézményi, ellenőrzési háttér biztosításával, a megfelelő támogatási rendszer kiépítésével.

A hagyományos mezőgazdasági termékek és élelmiszerek népszerűségét és minőségének javítását szolgáló szakmai szervezetek, termelői csoportosulások létrehozása, a helyi és térségi kezdeményezések nyomom követése és eredményessé tétele többek között az a feladat, amelynek megoldásában a döntéshozóknak és a termékpálya szereplőinek a jövőben együtt kell működniük.

PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK

I. Tudományos publikációk

1. Angol nyelvű

1. **Kisérdi-Palló, I.(1998c):** Quality Requirement of Speciality Foodstuffs in the EU and their Application in Hungary Acta Alimentaria, Vol. 27 (3), pp.293-301
2. **Kisérdi -Palló, I.(1999):** Protection of speciality Hungarian foodstuffs according to European requirements Food Control, Vol.10 (1) pp. 5-8.
3. **Kisérdi-Palló, I.(2002).:** Agricultural Quality Policy of the EU and its Application in Hungary Hungarian Agricultural Research Vol.11 (3), pp.11-14,
4. **Kisérdi-Palló, I.(2002b):** Competitiveness of Hungarian Traditional Foodstuffs in the EU Hungarian Agricultural Research Vol.11 (4), 2002 pp.10-13

Inpress:

Gelard,D., **Kisérdi-Palló,I (2003):** The conformity of Hungarian traditional and regional products according to the EU labels of quality (AOP,IGP), Hungarian Agricultural Research

2. Magyar nyelvű

1. Komáromyné, A., Molnár P., **Pallóné Kisérdi I.(1992):** A biotermelésre vonatkozó külföldi szabályozások és a hazai alkalmazás lehetőségei, Élelmiszervizsgálati Közlemények, 38(2) p. 118- 123.
2. Molnár P., **Pallóné Kisérdi I.(1993):** Élelmiszerek érzékszervi vizsgálata és minősítése. A fogyasztói preferencia és averzió dinamikája Élelmiszervizsgálati Közlemények, 39 (4), p. 278-290.
3. **Pallóné Kisérdi I.(1997):** Élelmiszer-minőségi követelmények az EU-ban és hazai alkalmazásuk lehetőségei Minőség és Megbízhatóság 31(3) p. 3-7.

4. **Pallóné Kisérdi I.**(1998a): Élelmiszer-minőségi előírások az Európai Unióban és hazai alkalmazásuk lehetőségei A HÚS, Vol.8 (1), pp. 32-35
5. **Pallóné Kisérdi I.**(1998b): Különleges élelmiszerek minőségi követelményei az EU-ban és hazai alkalmazásuk lehetőségei A HÚS, Vol.8 (2), pp. 105-108
6. **Pallóné Kisérdi I.**(1998f): Magyarország bekapcsolódása a hagyományos, tájjellegű élelmiszereket összegyűjtő és hasznosító EUROTERRORS programba A HÚS, Vol.8 (3), pp. 157-159
7. **Pallóné Kisérdi I.**(1998g):Hagyományos és Tájjellegű Élelmiszerek Gyűjteményének létrehozása Magyarországon Kertgazdaság, Vol.30(2), pp.89-90
8. **Pallóné Kisérdi I.**(1999): Új lehetőség a hagyományos élelmiszerek versenyképességének előmozdítására Minőség és Megbízhatóság, Vol.33 (2), pp. 88-93
9. **Pallóné Kisérdi, I.** (2002d): A HAGYOMÁNYOK-ÍZEK-RÉGIÓK (HÍR) program eredményei A hagyományos és tájjellegű zöldség- és gyümölcsfélék leírásainak gyűjteménye Kertgazdaság, 34 (4) pp.90-97
10. **Pallóné Kisérdi I.-Lakner Z.-Hajdu I.-né** (2003): Fenntarthatóság és versenyképesség az élelmiszer-gazdaságban Minőség és Megbízhatóság 2003/4 pp.183-190

Inpress:

Popovics A - Pallóné Kisérdi I. (2003): A hagyományos magyar élelmiszerek ismertsége a fogyasztók körében Élelmiszervizsgálati Közlemények

II. Konferencia kiadványok

1. Nemzetközi konferenciák

1. **Kisérdi -Palló, I. (1997a):** Food Quality Requirements in the European Union and Possibilities of their Harmonization in Hungary European Quality Week in Hungary,1997 International Food Quality Conference Budapest,10-13. 11.1997.Proceedings, p.35-42.

2. **Kisérdi-Palló, I. (1997b):** Importance of Protection of Origin and Certification of Specific Character in EU and the Preparation of their Hungarian Application European Quality Week in Hungary, 1997 International Food Quality Conference Budapest, 10-13. 11.1997. Proceedings, p.157-158.
3. **Kisérdi-Palló I. (1998d):** Traditional Hungarian Foodstuffs and their Chances on the EU Market Lippay János & Vas Károly International Scientific Symposium, Section of Economics University of Horticulture and Food Industry Budapest, 16-18, September 1998 Abstract, p.105
4. **Kisérdi-Palló, I. (2000):** New Quality Concept in Europa to Ensure the Competitiveness of Traditional Foodstuffs 44th European Quality Congress (2000) Proceedings Vol.S, pp. 174-185
5. **Kisérdi-Palló, I – Lovig, T (2000):** Competitiveness of Hungarian Traditional Foodstuffs in the EU Lippay János & Vas Károly International Scientific Symposium, Section of Economics, University of Horticulture and Food Industry Budapest, 6-7, November 2000 Abstract, p.77

Inpress:

Kisérdi-Palló, I – Hajdu, Iné (2003): Complex Utilization Strategy of the Traditions – Tastes – Regions (TTR) Collection, Lippay János & Vas Károly International Scientific Symposium, Section of Economics, Budapest, 6-7, November 2003

2. Hazai konferenciák

1. **Pallóné Kisérdi Imola (1998e:):** Magyarország bekapcsolódása a hagyományos, tájjellegű élelmiszereket összegyűjtő és hasznosító EUROTERRÓIRS Programba Európai Minőségi Hét Magyarországon, 1998 Élelmiszer Minőségügyi Szakmai Nap Budapest, 1998. november 5. Konferenciakiadvány, p.143-153
2. **Pallóné Kisérdi, I.(2002):** A HAGYOMÁNYOK-ÍZEK-RÉGIÓK Program eredményei és perspektívái Szakmai konferencia kiadványa, EOQ MNB (2002) Proceedings pp. 10-19

3. **Pallóné Kisérdi, I. (2003):** A HAGYOMÁNYOK-ÍZEK-RÉGIÓK gyűjtemény komplex hasznosítási programja Szakmai konferencia kiadványa, EOQ MNB (2003) Proceedings pp. 33-38

III. Könyvrészlet, jegyzet

1. **Pallóné Kisérdi, I. (2001):** *A hagyományos és tájjellegű élelmiszerek gyűjteményének jogszabályi háttere és követelményrendszere pp.8-11.* In:Hagyományok-Ízek-Régiók Magyarország hagyományos és tájjellegű mezőgazdasági és élelmiszer-ipari termékeinek gyűjteménye Vol.1-2. FVM-AMC, Budapest
2. **Pallóné Kisérdi I. (1999):** *Az EU intézményrendszere, döntéshozatali mechanizmusa pp. 139-145, Az EU élelmiszerszabályozása pp. 145-159 .in.:Az agrárágazat közigazgatási, vállalkozási és szabályozási ismeretei I.kötet (szerk: Harnos Zs., Kovács L. M.), Budapest*

IV. Egyéb tudományos alkotások:

1. Komáromy A.-**Pallóné Kisérdi I. (1991):** Biotermeltetés és feldolgozás - Az EGK és USA előírások elemzése KÉKI tanulmány,
2. Komáromy A. - Molnár P.- **Pallóné Kisérdi I. (1991):** A biotermelésre vonatkozó EK szabályozás és magyarországi alkalmazásának lehetőségei Az Egységes Európáért Társaság, a Friedrich Neumann Alapítvány pályázatán III. díjat nyert pályamű (1991)
3. **Kisérdi-Palló, I. (1999):** Terms of References, Measures Supporting the Protection of Origin of Products and typical Food Products, HU9603-01-02-L017 European Commission PROMEI PHARE Programme, Hungary-(projektfelelős)
4. **Kisérdi-Palló, I. (2001):** Food Legislation -impact study Részanyag a HU9806-0040-04 számú PHARE Projecthez pp.3-40 (szakértő)